

Galatians

Hay Aat Ten Liblu

Hay Nangitudo' eten Liblu: hi Apostoles Paul (1:1).

Hay Nangitud'an Paul eten Liblu: nan kimmulug ad Galatia (1:2).

Hay Pohdon nan Ngadan ten Liblun Ibaga: hiyay ngadan di ohan provincia.

Hay Gutud hi Nangitud'anan ten Liblu: mid mapto' ya hidin 45 A.D.

Hay Teman ten Liblu: hay aat di nangabakan nan homo' Apo Dios hinan Uldin Apo Dios.

Hay Outline ten Liblu:

Hay aat nan DOCTRINAN di kimmulug an dumalat di nangabakan nan homo' Apo Dios hinan Uldin Apo Dios (1:1—4:31)

Hay introduction hinan doctrinada (1:1-5)

Hay nama"ih nan doctrinada (1:6-10)

Hay panginnilaandah un nepto' nan doctrinada (1:11—4:31)

Hay aat nan ATON di kimmulug an dumalat di nangabakan nan homo' Apo Dios hinan Uldin Apo Dios (5:1—6:18)

Hay atonda ni' ahan ya adida unudon nan Uldin (5:1-12)

Hay atonda ni' ahan ya mi'popohhodanda (5:13-15)

Hay atonda ni' ahan ya abulutoday puntudtuduwan nan Na'abuniyanan an Lennawa (5:16-26)

Hay atonda ni' ahan ya igohgohanda nan i'ibbada (6:1-5)
 Hay atonda ni' ahan ya ibingayandah gina'uda nan muntudtudun dida (6:6)
 Hay atonda ni' ahan ya atonday maphod (6:7-10)
 Hay atonda ni' ahan ya hukatanday ugalida (6:11-18).

¹ Heten tudo' ya nalpun ha"in an hi Apostoles* Paul ti *nahnaga'* ta ul'ulgudo' nan Hapit Apo Dios. Ya bo'on hay taguy namto' ay ha"in, ya bo'on dida goh di dimmalat hi napt'o'a' ti pento'a' ay Jesu Kristu ya hi Ama tu'un hi Apo Dios an nummahun Jesus ta timmagu. ² Ya an amin di a'agi tu'un wah tun niddum ay ha"in ya middumdan ha"in an munnonomnom ay da'yun ma'amu'amung hinah nan Provinciad Galatia an mangunud ay Apo Dios.

³ Hay pohdo' ya ipadutu' da'yu ya ipalenggop da'yun Apo Dios an hi Ama tu'u ya hi Apu tu'un hi Jesu Kristu.†

⁴ Inyabulut Kristuy natayana ta way aton di bahol tu'un ma'aliwan, ya ta way atonan mangidat hinan abalanan tu'u ta adi mahapul an middum tu'uh nan nun'appuhiy atondan tataguh tun lutad ugwan, ti hiyah ne penhod Apo Dios an hi Ama

* **1:1** Hay pohdonan ibaga ya *nahnag*. † **1:3** Inusal Apostoles Paul nan duwan kalahin di pun'apnga eden gutud. Nan nahhun an inalina ya *ipadutu' da'yu* (unu *charis*) an apngan di iGreece, ya nan netob an inalina ya *ipalenggop da'yu* (unu *shalom*) ya apngan di Hudyu.

tu'uh aton Jesus ay ditu'u. ⁵ Hi Apo Dios di ma'alih na'abbagbagtuh mid ah pogpogna! Amen.‡

Nan Nahamad an Tugun Jesus

⁶ Pento' da'yun Apo Dios ta way aton Kristun mangipadutu' ay da'yu, mu manoh'aa' ti un na'amtang ya inaliwanyu, at ten unudonyuy nob'on an tugun. ⁷ Umannung an adi mabalin an waday nob'on an Nahamad an Tugun, mu waday tagun mangabuliduh nomnomyu ti padahondan pikuwon nan Maphod an Ulgud an hay aat Kristu. ⁸ Mu ta'on un da'mi unu nan anghel an nalpud abuniyan di mangul'ulgud hi layah an tugun ta bo'on nan nahamad di ma'ulgud ay da'yu ya olom ni' ya munholtap ad imbelnu. ⁹ Ipidwa' an mangali goh ete, ti gulat ta nan tagun hay layah an tugun di ul'ulgudona an bo'on at goh nan inunudyun Tugun an din imbaagmih din hopapnan da'yu ya olom ni' ya munholtap ad imbelnu.

¹⁰ Ya ta'on hi unna' adi pohdon hinan tatagun dumalat eten hapito' mu hapito' damdama ti hay pohdo' ya nan pangedenolan Apo Dios ay ha"in. Ya ta'on hi un'u adi ipadenol nan tatagun nob'on di unudonda, ti gulat ta iyunnud'uh nan unudondan nappuhi ta way mangipadenol ay dida ya adi mabalin an ha"in di ma'alih baal Kristu.

*Hay Namto'an Apo Dios ay Paul ta Mun'ul'ulgud
(Ac. 9:23-31)*

‡ **1:5** Hene ya hapit di Hudyu, ya hay pohdonan ibaga ya hene ya abuluto' ahan.

¹¹ Hay pohdo' hi innilaonyu, i'ibba', ya nan ul-gud an ul'ulgudo' an bo'on hay nomnom di taguy nalpuwana. ¹² Ti agguy'u enyengngoh hinan tugun di tatagu, ya agguya' goh intudtuduwan ay dida ti hi Jesu Kristuy nangipa'innilan ha" in hinan Nahamad an Tugun.

¹³ Dengngolyuy aat'uh din hopapnah nangunuda' hinan lelehyon di Hudyu ti nidugah di nangipaligligata' hinan tatagun ma'amu'amung an mangunud ay Kristu. Ya impadah'uy abalina' an mangipadinong ay dida ta adida umunud. ¹⁴ Ya nahamad di nangunuda' hinan lelehyon di Hudyu ya un din udumnan ni'yibba' an Hudyun nipaddungdah tawon'u, ti nonomnomo' din intugun din a'apumih din penghana.

¹⁵ Mu hidin agguy'u nitungawan ya pepento'a' ay Apo Dios, ya la'tot ya ten inayagana' ta baalona' ay Hiya an dimmalat nan nangipadutu'anan ha" in. ¹⁶ Ya ninomnomnan mangipa'innilan ha" in hinan aat di Imbaluyna ta way ato' an mangu'ulgud hinan aatnah nan Hentil. Ya din nangatana ya agguya' immuy hinan tatagun mummahmah enen na'at ay ha" in, ¹⁷ ya agguya' goh immuy ad Jerusalem an ni'hapit hinan nahun an a'apostoles ya un ha" in. Ti hay inat'u ya nundapuha' ad Arabia, ya Hiyay nipa'innilaanan ha" in hi aatna, ya la'tot ya numbanggada' goh ad Damascus. §

¹⁸ Ya hidin naluh di tuluy tawon ya immuya' ad Jerusalem an ni'hapit ay Peter, ya ni'hinaa'

§ **1:17** Ac. 9:23-25. Mid mapto' ya na'at hidin 35-38 A.D.

ay hiyah duway duminggu.* 19 Mu agguy'u inah'upan di udumnah din a'apostoles, an anggay hi Jacob† an hi agin Apu tu'u. 20 Hatun inali' ya makulug ti inilan Apo Dios an agguy'u linayahan heten na'na'at ay ha"in.

21 Ya din nalpahan hana ya immuya' hinan duwan provincia an ad Syria ya ad Cilicia.‡

22 Mu din tataguh nan Provinciad Judea an ma'amu'amung hinan abablubabluy hidi an mangunud ay Kristu ya agguyda ni'yin'innilan ha"in.

23 Ti hay inilada ya din dengngoldan inalin din udumnan tatagu ya anggay an invaliday, "Henen lala'in nangipaligligat ay ditu'uh din hopapna ya ad ugwan ya ul'ulgudona mahkay nan Maphod an Ulgud an hay aat di Makulug an Tugun an hiyah din pinadahnan ipadinong hidin hopapna!" 24 Mu dimmalat nan na'na'at ay ha"in ya hiyay nangi-pabagbagtuandan Hiya.

2

Hay Ni'yamungan Paul hinan Udumnan A'apostoles ta Nunhahapitda

1 Unat goh naluh di himpulu ta opat hi tawon* ya numbangngada' ad Jerusalem, ya nitnud da Barnabas ay Titus. 2 Ya manu ay immuya' hidi ti nan nangipa'innilaan Apo Dios. At ni'hapita' hinan numpumpapto' hinan mangunud ay Kristuh did Jerusalem. Mu inyohhamin nunhahapit ta

* **1:18** Ac. 9:26-29. Mid mapto' ya na'at hidin 38 A.D. † **1:19** Bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat ten ngadan.

‡ **1:21** Ac. 9:30-31. Mid mapto' ya na'at hidin 38-43 A.D. * **2:1** Mid mapto' ya na'at hidin 49 A.D. ti 35 A.D. nin din kimmulugana, at 35 + 14 = 49.

impa'innila' ay diday aat di ulgud an ul'ulgudo' hinan Hentil ta innilao' hi unda abuluton. Ti adi ay ya ini ya mid hulbin nan ato'ato'! Mu inabulutda. ³ Ya din ni'yalin ha'in an hi Titus ya iGreece, at aggyuda linuludan hiyan ipakugit. ⁴ Mu waday udumnan ni'yamung hinan himpampun an nangunud ay Kristud Jerusalem an mangibalbalih un dida goh di kimmulug an namhod an makugit hi Titus, mu agguymi inabulut ti unda lopngon di aat di unudonmi ti impogpogmin nangunud hinan do'ol an Uldin di Hudyuh nangunudanmin Jesu Kristu. Mu hay penhoddah atonmi ya ipilitdan unudonmi nan Uldin di Hudyu ta diday ma'unud. ⁵ Mu agguymi ahan inunud nan inalida ta nan immannung an Ulgud an hay aat Kristu di minay-nayun hi unudonyu.

⁶ Unat goh nalpah di nunhahapitanmin na'amung ya ni'hahapit ami goh hinan udumnan dida, ya aggyuda ingnguhan din intudtudu'. Diday nabagtun numpumpapto', mu agguya' nun'od'od hi anabagtuda ti hay punnomnom'u ya numpapaddung di pannig Apo Dios hi tagu. ⁷ Mu inniladan endenol Apo Dios nan Ulgudnan ha'in ta way ato' an mangul'ulgud hinan Hentil. Ya umat goh ay Peter ti endenol Apo Dios di Hapitnan hiya ta ul'ulgudona goh hinan Hudyu, ⁸ ya dimmalat nan abalanan Apo Dios ya hiyay nahnagan Peter ta ul'ulgudonay Hapit Apo Dios hinan Hudyu. Ya umat goh ay ha'in ti nahnaga' an mangul'ulgud hinan Hapitnah nan Hentil. ⁹ Ya unat goh dengngol da Jacob,[†] ya hi Peter, ya hi

[†] 2:9 Bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat ten ngadan.

John an nan ma'al'alih a'ap'apu an edenola' ay Apo Dios hinan tamu' ya inaliday, "Mi'hina"agi amin da'yu ta un ohay itamuan tu'un hi Apo Dios!" At ni'yamanudan da'min Barnabas. Ya na'abulut an diday muntudtuduh nan Hudyu ta da'mih nan Hentil. ¹⁰ Mu hay inalida ya anggay hi atonmi ya igohgohanmi nan nun'awotwot an tatagun niddum ay dida, mu hiyah ne tuwali din ina'inat'u.

Hay Nangihingalan Paul ay Peter ad Antioch hinan Provinciad Syria

¹¹ La'tot ya immalih Peter ay da'mid Antioch.‡ Ya inhingal'u hiya ti nibahhaw di inatna ¹² ti hay nahhun hi inatna ya ne"ane"an hinan i'ibba tu'un Hentil. Ya unat goh immali daden hennag Jacob§ an nalpud Jerusalem an Hudyu ya immuy nilahhin ta agguy ne"an hinan i'ibba tu'un Hentil ti bumain hinan Hudyun nahnag. Ti hay ugalida ya alyonday mahapul an mipakugit goh nan Hentil, ti adi ay ya paniawonday middum. At henen inat Peter ya paddungnay unna goh binanggad din Uldin an adi mahapul hi unudon nan mangunud ay Kristu! ¹³ Ya an amin din Hudyun i'ibba tu'un wah di ya nabainandah din inat Peter, ya ta'on un hi Barnabas ya niddum an nabainan. ¹⁴ Ya unat goh tinnig'un adi miyunnudan nan inatdah nan Nahamad an Ma'unud ya ni'hapita' ay Peter ta donglondan amin, an inali' di, "Hudyu'a,

‡ **2:11** Waday himpulu ta onom an Antioch hidin amatagun Paul, at heten Antioch ya ciudad hinan Provinciad Syria. § **2:12** Bahaom nan footnote di Mat. 4:21 ta innilaom di aat ten ngadan.

mu bo'on nan Uldin di Hudyu unudonyud ugwan! Ya anaad mah ta bangngadom din Uldin di Hudyu ta ipilitmun ipa'unud hinan Hentil ta mipakugitda?"

Hay Abaliwan nan Hudyu ya nan Hentil an Dumalat nan Pangulugda

¹⁵ Nitungaw ami ta Hudyu ami, at aggyu ami nipaddung hinan Hentil an nabaholan an aggyu nanginnilah aat di nahamad an Uldin di Hudyu. ¹⁶ Mu hay pangulugan nan tatagun Jesu Kristuy dimmalt hi nangidinngan Apo Dios an mamohol ay dida, ya bo'on hay nangunudandah nan Uldin di Hudyu. Ta'on un ami Hudyu mu kinulugmi goh hi Jesu Kristu ta way inat Apo Dios an nangidinong an namohol ay da'mi, ya bo'on di nangunudanmih nan Uldin di Hudyu dimmalt, ti mid ah ohah taguh nangidinngan Apo Dios an namohol ay Hiya an dimmalt nan nangunudanah nan Uldin di Hudyu.

¹⁷ Gulat ta middum tu'un Kristu ta way aton Apo Dios an mangidinong an mamohol ay ditu'u at mahapul an idinong tu'un mangunud hinan Uldin di Hudyu. Ya aton tu'u ay ya abuluton tu'un nabaholan tu'u an nipaddung tu'uh nan Hentil. Ya umat ay hina at waday mangalih un hi Kristu di dumalat hi abaholan tu'u, ti anggay ay Hiya ya adi tu'u unudon nan Uldin di Hudyu, mu adi ahan umat hina! ¹⁸ Mu gulat ta nan tagun mangiponag hinan Uldin di Hudyu, mu la'tot ya binangngadna goh ya hiyah ne panginnilaan hi un way baholna. ¹⁹ Gulat ya ipadah'un mangunud hinan Uldin mu mid olog'un mangunud an amin hinan mahapul

an ma'unud at milahhina' ay Apo Dios an dumalat nan Uldin. At hiyaat un'u ipogpog an mangunud enen Uldin ta way ato' an middum ay Apo Dios hi mid pogpogna. ²⁰ Ya paddungnay unna' ni'yatoy ay Kristuh din nilanhaanah nan krus ti napogpog din nappuhin ugali'. At hay aat di ugali' ad ugwan ya nob'on ti adi umat hidin hopapna ti wada mahkay hi Kristun ha"iin. Ya heten balu an ugali' ya dumalat nan panguluga' hinan Imbaluy Apo Dios an nidugah di pamhodnan ha"iin. At inyabulutnay natayana ta way pumhoda'. ²¹ Ya gulat ta idinong Apo Dios an mamohol hinan tatagun dumalat di pangunudandah nan Uldin di Hudyu at adi mahapul an matoy hi Kristu! Mu bo'on ahan heney dalat di pangidinngana ti hay natayan Kristu! An hiyay dimmalat hi pangipadutu'an Apo Dios ay ditu'u, at abuluto' di pangipadutu'ana goh ay ha"iin.

3

Nan Pangulugan ay Jesus di Aptan ya Bo'on nan Uldin di Hudyu

¹ Da'yun iGalatia ya ay nakudang di nomno-myua ti nahamad di na'at an nitudun da'yuh aat di natayan Kristuh nan nilanhaanah nan krus! Mu hihidya damdaman unudonyuy nibahhaw an tugun. ² Un ohay pohdo' hi ibaagyua ta innilao': Hay inatya mah ta immalin da'yu nan Na'abuniyanan an Lennawa? Undan nan nangunudanyuh nan Uldin di Hudyu, unu nan nanguluganyuh nan Nahamad an Tugun an dengngolyu? ³ Goh ta umat ayuh na an ay nakudang

di nomnomyu? Hay nahhun hi inatyu ya kinulugyuy abalanan nan Na'abuniyanan an Lennawan mamadang ay da'yu, mu goh ta ad ugwan ya inaliwanyu din na'at ti nob'on di ninomnomyu, ti alyonyuy un ayu okod an mangihamad hi ugaliyu an dumalat nan pangunudanyuh nan Uldin? ⁴ At un mah mid hulbin din na'na'at an nunligligatanyu? Mahapul ahan an waday balul nan ina'inityu! ⁵ Hennag Apo Dios nan Na'abuniyanan an Lennawan da'yu, ya inatnan da'yuy adi olog di tagun mangat. Mu hiyah te ibaga': Hay nomnomonyuh dumalat hi nangatana—undan hay nangunudanyuh nan Uldin di Hudyu, unu hay nangunudanyuh nan Nahamad an Tugun an dengngolyu?

⁶ Un adya nomnomonyuy na'at ay Abraham, ti hay inalin din nitudo' hinan Hapit Apo Dios ya inalinay,

“Kinulug Abraham hi Apo Dios,
at dimmalt henen pangulugna ya imbilang
Apo Dios hi nahamad di ugalina.”*

⁷ Ya hiyah te panginnilaan tu'u an nan tatagun waday pangulugda ya diday nahamad an holag Abraham. ⁸ Ya hidin penghana ya nan Hapit Apo Dios an nitudo' ya impa'innilana an hi awniat idinong Apo Dios an mamohol hinan Hentil an dumalat nan pangulugda. Ti din penghana ya impitudo' Apo Dios nan Maphod an Ulgud, ya imbaagnan Abraham an inalinay,

“He”ay dumalat,

* **3:6** Gen. 15:6.

ya an amin nan tataguh tun luta ya iyadaog'uy pi'taguanda.”†

9 Ya kinulug Abraham, at niyadaog din ni'taguana. Ya umat goh hi an amin hinan kumulug ti miyadaog di pi'taguanda.

10 Nan tagun mangipadah hi abalinandan mangunud an amin hinan Uldin di Hudyu ya na'a'alliy amoltaanda an ta'on ad ugwan an ataguda. Ti hay impitudo' Apo Dios ya inalinay,

“Nan tagun adi munnononnong di pangunudandan amin hinan impitudo' Apo Dios

hinan liblu an Uldin ya mamoltada.”‡

Mu mid olog di tatagun mangunud an amin hinan Uldin. 11 Ya na'innila an mid ah ohah tagun pangidinnan Apo Dios an mamohol ay Hiya an dumalat di pangunudanah nan Uldin di Hudyu. Ti hay impitudo' Apo Dios ya inalinay,

“Nan tagun waday pangulugna ya idinong Apo Dios an mamohol ay hiya, at mi'tagun Hiyah munnononnong.”§

12 Mu nan Uldin ya adina ituduy aton tu'un kumulug ta way dumalat hi pi'taguan ay Apo Dios. Ti hay impitudo' Apo Dios ya inalinay,

“Nan tatagun mangunud an amin hinan Uldin Apo Dios

ya diday mi'tagun Hiyah mid pogpogna.”*

13 Mu imbo'lan Kristuy bahol tu'u ta way aton tu'un adi mamolta an dumalat di adi tu'u umdaan

† 3:8 Gen. 12:3; 18:18; 22:18. ‡ 3:10 Deut. 27:26. § 3:11 Hab. 2:4. Heten verse ya mapidwa goh hinan Rom. 1:17 ya Heb. 10:38.

* 3:12 Lev. 18:5.

an mangunud hinan Uldin ta Hiyay hukat tu'un mamolta. Ti hay impitudo' Apo Dios ya inalinay, “Han tagun milanhah nan ayiw ya na'idutan.”†

¹⁴ Ya manu ay inat Kristuy umat hina ya ta nan maphod an intulag Apo Dios ay Abraham ya midat goh hinan Hentil an dimmalat nan inatna. Ti umalin ditu'un amin nan Na'abuniyanan an Lennawan intulag Apo Dios hi honogona an dumalat nan pangulug tu'u.

Na'abbagbagtu nan Intulag Apo Dios ya un nan Uldin di Hudyu

¹⁵ I'ibba', waday ulgudo' hi aat di tulag: Gulat ta nalpah an nuntulag nan duwan linala'i ta pinelmaanda nan nahahapit ya adi ahan mabalin an pa"ion unu udman di udum an tagu. ¹⁶ Ya umat hinay inat Apo Dios ay Abraham ti waday intulagnan hiya ya hinan ap'apuna. Bo'on hay a'ap'apunay nangitulagana, ti umat ay hinay nangalina ya do'olda. Mu inalinay un nan ohan ap'apuna ti un ohay tagun hi Kristu.‡ ¹⁷ Hiyah te aatna ti waday intulag da Apo Dios ay Abraham, ya intulag Apo Dios an inalinay atona. Ya naluh di opat di gahut ya han tumpuluy tawon§ ya un mitudo' din inyuldin Apo Dios ay Moses, at adi mabalin an pa"ion nan Uldin din intulag da Apo Dios ay Abraham, at adi mitapal nan intulag Apo Dios ay hiya. ¹⁸ Mu nan gohgoh an intulag Apo Dios ya gulat ta mahapul an unudon tu'u

† **3:13** Deut. 21:23. ‡ **3:16** Gen. 12:7; 13:15; 24:7. § **3:17** Henen 430 an tawon ya nan ustun tawon. Nan bilang an 400 an nitudo' hinan Gen. 15:13 ya Ac. 7:6 ya ma'alih *round number*.

nan Uldin ta way aton nan intulagnan umannung ya bo'on tulag hene. Mu adi mahapul ti hiyah ne intulag Apo Dios ay Abraham, at hiyah ne gohgohna.

¹⁹ Mu umat ay hinay aatna ya alyonyu nin di, “Anaad mah ta nitudo' nan Uldin?” Mu niddum nan Uldin an nitudo' hinan intulag Apo Dios ta ipa'innilanay aat di bahol ta nangamung madatngan di umalian nan Ap'apun Abraham an din intulagna. Ya okod din a'anghel* an nangipa'innilah nan Uldin ti wada han tagun nangipa'innilah nan i'ibbanan tatagu.†
²⁰ Mu agguy hinapul Apo Dios di propetanan mangipa'innilah intulagna ti hinimungnan nangipa'innilan Abraham.

Hay Nunhulbian nan Uldin di Hudyu

²¹ Hay itudun nan Uldin ya nan intulag Apo Dios ya adi ahan hin'immuy di itududa ti nun'unnudanda. Mu gulat ta waday na'ahhamad hi niyuldin ta wa ay ta hiyay unudon tu'u ya adi tu'u ahan mabaholan, mu mi'tagu tu'un Apo Dios hi munnononong, at umannung mah an hiyay dumalat hi pangidinngan Apo Dios an mamohol ay ditu'u. ²² Mu adi mabalin hene ti mid ah umat hinah niyuldin, ti hay impitudo' Apo Dios ya inalinay,

“An amin nan tataguh tun luta
 ya mid ologdan mangidinong an gun mum-
 bahol.”‡

* **3:19** Deut. 33:2. † **3:19** Hi Moses di ngadana. ‡ **3:22** Psa. 14:3.

At hay mahapul ya kulugonda ta abulutunday intulag Apo Dios an midat ay didah un waday pangulugdan Jesu Kristu.

²³ Ya hidin hopapna ya hay Uldin di Hudyu ya anggay di innila tu'uh unudon tu'u ta engganah un nadatngan din gutud din nipa'innilaan di aton tu'un kumulug ay Kristu. ²⁴ Ya nan Uldin di umat hinan tumungaw[§] an nangitudtuduh inat tu'u ta engganah din inalian Kristu. Ya immali ta way inat Apo Dios an nangidinong an namohol ay ditu'un dimmalat nan nangulugan tu'un Kristu. ²⁵ Ya ad ugwan di gutud hi panginnilaan tu'uh aton tu'un kumulug, at bo'on mahkay nan Uldin di okod ay ditu'u, ya bo'on goh hiyay mangituduh aton tu'u an umat hinan aton nan tumungaw.

Ditu'uy Imbaluy Apo Dios

²⁶ Dumalat nan pangulug tu'u ya inagawit ditu'un Apo Dios ti niddum tu'un Jesu Kristu. ²⁷ Ya an amin nan nabonyagan an niddum ay Kristu ya nipaddungdah aat Kristu. ²⁸ At mid nun'abhiwan di tatagu an ta"on un Hudyu unu Hentil, ya ta"on un himbut unu bo'on, ya ta"on un linala'i unu binabai ti numpapaddung tu'un amin an gapuh nidduman tu'un Jesu Kristu. ²⁹ At ad ugwan an nitulang tu'u mahkay ay Kristu ya ditu'u mahkay

§ 3:24 Ta"on un nan imbaluy di nabagtun taguh din penghanad Rome ya waday himbut an tumungaw ay hiya, ya ta"on un himbut henen tumungaw ya mabalin damdama an mumpapto', ya humingal, ya humuplit hinan ung'ungnga an ta"on un henen ung'ungnga ya awniat mumbalin hi nabagtun taguh umelgana ya hiyay mumpapto' hinan himbut an din numpapto' ay hiya.

di mibilang an holag Abraham an ipa'annungan din intulag Apo Dios.

4

¹ Hiyah te aatna: Nan imbaluy an lala'i ya umat hi himbut di aat nan itaguanah a'ung'ungngana, mu awni ta umilog at adi mipaddung ti boltanonan amin di gina'un amana.* ² Ti hay a'ung'ungngana ya waday tatagun mannig ay hiya, ya diday manalimun hinan gina'unah engganay un madatngan nan algaw hi pangalyan amanah boltanona nan gina'una. ³ Ya umat hina goh ay ditu'u ti hidin hopapna ya paddungnay himbut tu'u ti inunud tu'u din uldin di tataguh tun lutan itang di punhulbiana. ⁴ Mu unat goh nagtud din immalian nan hennag Apo Dios an Imbaluyna ya numbalin hi tagu ti tagu goh hi inana, at nitungaw, ya inunudnay Uldin di Hudyu, ⁵ ya imbo'lanay bahol tu'u ta way aton tu'un mangidinong an mangunud enen Uldin, ta way aton Apo Dios an mangiyimbaluy ay ditu'u.

⁶ Ya hennag Apo Dios ay ditu'u din Na'abuniyanan an Lennawan niyo'odol hidin hopapnan de han Imbaluyna ta miyo'odol ay ditu'u. At Hiyay panginnilaanyuh un da'yu goh di imbabaluy Apo Dios, ya wa adya ta alyon tu'un Apo Dios di, "Ama!"† ya nan Na'abuniyanan an Lennaway mangipahapit ay ditu'u. ⁷ At nob'on ad ugwan ti adi ayu umat hinan himbut ti da'yuy

* **4:1** Bahaom nan footnote di Gal. 3:24 ta innilaom di aat te.

† **4:6** Bahaom nan footnote di Rom. 8:15.

imbabaluy Apo Dios. Ya nan tawid an idat Apo Dios hinan imbaluyna ya idatna goh ay da'yu!

Hay Numanomnoman Paul hinan iGalatia

⁸ Din hopapna ya agguyyu innilah Apo Dios, ya mid abalinanyun mangidinong an mangunud hinan numbino'ob'on an annabin Apo Dios an paddungnay da'yuy himbutda. ⁹ Mu ad ugwan ya ninomnomyun kumulug ay Apo Dios. Mu bo'on da'yuy ad nomnom hi nanguluganyun Apo Dios ti Hiya. Ya umat ay hina ya goh ta pohdonyun banggadon an unudon din Uldin di tataguh tun lutan mi'id ahan hulbina ta paddungnay himbut da'yu? ¹⁰ Hay atonyu ya gahin ahan di ma'unud nan Uldin ti waday paniawonyuh algaw, ya bulan, ya tawon. ¹¹ At mun'od'oda' ay da'yu ti umat ay hina at ini ya mid hulbin din ina'inat'un namadang ay da'yu!

¹² I'ibba' an bo'on Hudyu, al'alu'o' da'yu ta ipadungyuy aatyuh aat'u ti impaddung'uy odol'un da'yu ti imponag'uy ugalin di Hudyu. Ya hidin nidduma' ay da'yu ya maphod ayun ha"in an mi'id di impattigyuh nappuhi. ¹³ Ya inilayun din nundogha' ya mid olog'u, at nihinaa' ay da'yu, ya hiyay dimmalat hi hopapnah nun'ul'ulguda' hinan Maphod an Ulgud ay da'yu an hay aat Kristu. ¹⁴ Ya do'ol di ligatyun dimmalat din denggoh'u, mu ta'on ya agguya' pinahiw ay da'yu, ya agguya' goh pinakak. Ti hay aat di namhodyun ha"in ya umat hi pamhodyuh nan anghel Apo Dios unu hi Jesu Kristuh un gulat un diday immali. ¹⁵ At ma'am'amlong ayuh din nihihinna' ay da'yu. Mu goh ta inaliwanyuh nen na'na'at? Hay inila' ya din

wada' ay da'yu ya malgom di hinapul'u, mu gunyu indat. Ti gulat hi un mabalin an anonyuy matayu ta idatyu ta imata' at inatyu! ¹⁶ Mu ad ugwan ya mid mapto' ya alyonyuy unna' ni'bohhol ay da'yu ti din inali' ay da'yuh din hopapnan agguyyu inabulut! Mu makulug heden inali'.

¹⁷ Din udumnan tatagun immalin nuntudtudun da'yu ya ongol di panadyo'dan da'yu. Mu adi maphod din inatda ti pohdonday unna' taynan ay da'yu ta way atonyu goh an manadyo' ay dida. ¹⁸ Ya maphod hi un da'yu hadyo'on hi un hay amaphodanyuy panadyo'andan da'yu. Ya inila' an maphod hene ti hinadyo'a' goh ay da'yuh din wada' hina. Mu ad ugwan ya nabauy panadyo'anyun ha"in. ¹⁹ Ya wan pad-dungnay da'yu goh di imbabaluy'un pohpohdo'. At munha'it di punnomnoma' ay da'yu an nipad-dunga' hinan babain munha'it di putunah puntungawana, ti ay ihunay un da'yuy itungaw'uh imbabaluy'u. Ya ma'at ta nangamung hi unyu u'bhon di aat di ugalin Kristu. ²⁰ Ya maphod hi unna' wan da'yud ugwan ta hamado' tun alyo' ti ten unna' ma'a'amuyan an dumalat di aatyu.

Nan Ulgud hi Aat da Hagar ay Sarah

(Gen. 16:1-6; 21:1-21)

²¹ Da'yun mamhod an mangunud hinan Uldin ya mid mapto' ya alyonyu nin un hiyay abali-wanyu, ya undan adi ma'awatan ²² nan impitudo' Apo Dios hi aat Abraham an waday duwah linala'in imbaluyna, mu nan oha ya himbut hi inanan hi Hagar,‡ mu hi Sarah an hi inanan

‡ 4:22 Hi Ishmael di ngadana.

oha ya bo'on himbut. § 23 Ya heden imbaluynah nan himbutna ya nitungaw an umat an amin hinan tatagu. Mu nan imbaluy nan bo'on himbut ya nob'on ti nitungaw an dimmalat nan nangitulagan Apo Dios hinan ommodna. 24 At daten duwan binabai ya umat hinan nipa"el ti waday itududa ti dida ya nipaddung hinan duwan tulag. Nan ohan tulag ya hiyah ne nan Uldin an indat Apo Dios ay Moses hidih nan Duntug an Sinai, ya hene ya nipaddung di aatna ay da Hagar ya nan imbaluyna an himbutdan amin. Ya nan mangunud hinan Uldin ya paddungnay un diday imbalaluy den Uldin, at himbutda ti mid ologdan mangidinong an mangunud. 25 Mu ad ugwan ya hay nipaddung eden duntug an wad Arabia ya ad Jerusalem ti nan tatagun den babluy ya mid abalinandan mangidinong an mangunud hinan nob'on an immalin gubilnun di iRome.* 26 Mu wada goh di nob'on an siudad an Jerusalem an ad abuniyan di awadana ti hiyay nipaddung eden ohan babain bo'on himbut, ya paddungnay un hiyah ina tu'u. 27 Ti hay impitudo' Apo Dios ya inalinay,

“He”an bahig an babai ya umamlong'a!

Ta'on hi unmu aggyu lene'nay aat di

§ 4:22 Hi Isaac di ngadana. * 4:25 Hay kulugon nan udum ya bo'on hay gubilnun di iRome di ulgudonah tu ti nan Uldin an indat Apo Dios ay Moses hinan Duntug an Sinai ad Arabia. Ti ta'on un heden amatagun Paul ya hihidya damdama nan Hudun mangunud enen Uldin, ya ad Jerusalem di kapitulyun di lelehyonda. At wada anuy nipaddungan nan Duntug an Sinai ya nan siudad ad Jerusalem ti dumalat nan Uldin an un'unudon nan tataguh di.

puntungawan mu yumagtutu'a ya
 ma'ato'gaoy'an umamlong!
 Ti he"an ninganuy an babai ya awniat
 dumo'ol di holagmu
 ya un nan babain ni'hituh nan
 ahawana.”†

²⁸ Ditu'u, i'ibba, ya umat tu'un Isaac an imbaluy
 Abraham ti hi Isaac ya niyimbaluy ti hiyah ne
 intulag Apo Dios. Ya ditu'uy inyimbaluy Apo Dios
 ti hiyah ne intulagna goh. ²⁹ Ya hidin atagun
 daden linala'in hin'agi ya heden inyimbaluy di
 himbut ya impaligligatnah de han aginan intulag
 Apo Dios hidin agguyna nitungawan. Ya umat
 goh hinad ugwan ay ditu'u! ³⁰ Mu din impitudo'
 Apo Dios ya inalinay,

“Hay mahapul ya mipakak nan himbut ya
 nan imbaluyna
 ti nan imbaluy di himbut ya adi mi'godwah
 nan boltanon nan imbaluy di bo'on him-
 but.”‡

³¹ At hiyaat un tu'u agguay nipaddung hinan
 imbaluy di himbut, i'ibba, ti hay imbaluy di bo'on
 himbut di nipaddungan tu'u.

5

Hay Adi Pamangngadan hinan Uldin di Hudyu

¹ Pinogpog ditu'un Kristun manguud hinan
 numbino'ob'on an Uldin di Hudyu, at ihamadyu
 ta adiyu goh bangngadon an unudon, ta adi da'yu
 goh paddungnay hubuton.

† 4:27 Isa. 54:1. ‡ 4:30 Gen. 21:10.

² Adiyu ahan aliwan tun hapito': Abulutonyu ay di akugitanyu ta hiyay ma'ahhapul hi unudonyu at mid hulbin nan inat Jesu Kristun da'yu! ³ Ya pa'addonglonyu goh tun alyo' ti nan linala'in miyabulut an mipakugit ya hay ma'ahhapul ahan hi atonda goh ya unudondan ami'amin di Uldin di Hudyu. Ti adida ay ya mid hulbina. ⁴ Ya da'yun mangat hina ya padahonyun mangunud an amin hinan Uldin ta way aton Apo Dios an mangidionong an mamohol ay da'yu. Mu mid hulbina ti adi ayu pa"unud! Mu hay pangipadahanyun mangunud ya hiyay mangipabataan ay da'yun Kristu, at agguy ayu niddum hinan homo' Apo Dios! ⁵ Mu indinong Apo Dios an namohol ay ditu'u, at hahalimidon tu'uy ipa'annungan nan anahamad tu'u ti badangan ditu'uh nan Na'abuniyanan an Lennawan dumalat nan pangulug tu'u ta way aton tu'un mamannod enen ma'at. ⁶ Ti ditu'un niddum ay Jesu Kristu ya ta"ongkay hi un tu'u nakugit unu agguy ti bo'on heney aptan. Mu hay ma'ahhapul ahan ya nan pangulug tu'u an mipattig hinan pamhodan tu'uh nan i'ibba tu'u.

⁷ Hay nahhun ya nihamad din pangulugyun Kristu. Mu ngadan nen tagun nangipadinong hinan inatyun nangunud hinan Makulug an Ma'unud? Ya hay inatnan nangal'alu' ay da'yu? ⁸ Henen nangituduh inatna ya bo'on hay nalpun Apo Dios an namto' ay ditu'u. ⁹ Ya wada han pangalin umat hi proverb an alyonay,

“Ta"on hi un itang di bino'bo'

ya pablalonay do'ol hi alena.”

Ya umat goh hinan tagun nappuhiy ituduna ti puhiona goh di do'ol hi tatagu. ¹⁰ Mu niddum

tu'un Apu tu'u, at hay inila' ya pun'ohhoonyuy Nahamad an Tugun hi nomnomyu. Mu tagwan henen tagun mangabuliduh nomnomyu, mu hay inila' ya mamolta hiya.

¹¹ I'ibba', gulat ta pi'tudu' hi un mahapul an mipakugit tu'uh nan pun'ul'ulguda' hinan aat di natayan Kristuh nan krus at adi umipabohol nan itudu'. Mu inilayun adi', at hiyanan ten mipaligligata'. ¹² Ya hay pohdo' ya mun'akak an amin nan tatagun mangabuliduh nomnomyu ti umi'ikaydah aat di kugit, at anaad mah ta adida goh mumpaponah?

¹³ Mu da'yu, i'ibba', ya pento' da'yun Apo Dios, at adi mahapul hi unyu unudon nan numbino'ob'on an Uldin. Mu ta'on ya halepatanyuy atonyu ta adiyu alyon di, "Ta'on hi un malgom di atonmi ti adi mahapul an unudonmi nan Uldin!" Ti hay maphod hi atonyu ya himbabadang ayun dumalat nan pumpopohhodanyu.* ¹⁴ Ti wada han tugun an alyonay,

“Nan pamhodmuh odolmu

ya umat hinay pamhodmuh i'ibbam.”†

Ya heten tugun ya inakamnan amin di Uldin.

¹⁵ Ya emayaanyu ti gulat ta umat ayuh nan ahun umana'angngal at hay angunuhna ya mabahibah di pun'u'unnudanyu!

Hay Nangabulutandah nan Puntududuwan nan Na'abuniyanan an Lennawa

¹⁶ Hiyah te alyo' ay da'yu: Abulutonyu ay di puntuduwan nan Na'abuniyanan an Lennawan

* **5:13** Hiyah ne *agape* hinan hapit di iGreece. † **5:14** Lev. 19:18.

da'yu ya adiyu unudon nan laylaydon di odolyuh nappuhi. ¹⁷ Ti hay nappuhin ugali ya pahiwon nan Na'abuniyanan an Lennawa, ya hay pohdona ya pahiwon goh nan nappuhin ugali, at mumbohholdan duwa, at mi'id poto'nah nomnomonyuh unudonyu. ¹⁸ Mu unudonyu ay nan itudun nan Na'abuniyanan an Lennawa at adi mahapul goh an nomnomonyu nan Uldin.

¹⁹ Ma'innilay aat di tatagun mangunud hinan laylaydon di odoldan nappuhi ti lumihog di atonda, ya agaga"ihaw di punnomnomanda, ya mi'halud di udumnan atonday umipabain, ²⁰ ya mundayawdah bulul, ya pumalliwda, ya mi'bohholda, ya mi'tututututda, ya umapada, ya mabmabbungotda, ya na'ekkotanda, ya munlahhinda, ya adida abuluton di pohdon di i'ibbada, ²¹ ya uma'amohda, ya bumutobutongda, ya atonday nappuhih unda ma'amung an mun'abutong, ya do'ol di udum hi atondan laylaydon di odoldan nappuhi. Pinadana' da'yu, at ten ipidwa' ad ugwani ti nan mangat hi umat hina ya adida middum hinan Pumpapto'an Apo Dios.

²² Mu nan tatagun mangunud hinan itudun nan Na'abuniyanan an Lennawa ya diday way pamhodna,‡ ya diday mundenol, ya umanla, ya mehodan, ya ma'ma'ullay, ya ma'ahhimo', ya ipa'annungdan aton di way inalida, ²³ ya iyuyaday aton nan i'ibbada, ya topngondag pangatda. Ya mi'iwod Uldin hi mangipawah umat hitun ugali. ²⁴ At paddungnay pinatoy nan tatagun Jesu Kristu nan ugalidan nappuhin hay laylay-

‡ 5:22 Hiyah ne *agape* hinan hapit di iGreece.

don di odolda an din inatdah hopapna, ²⁵ ya mi'tagu tu'un Apo Dios an dimmalat nan inat nan Na'abuniyanan an Lennawan ditu'u. At hay mahapul ya agamidon tu'u goh di atonan mangituduh nan aton tu'uh tun ataguan tu'u. ²⁶ Ya hay maphod ya adi tu'u mumpahiya, ya adi tu'u dumaladalat, ya adi tu'u goh umapa.

6

Hay Pumbabaddangan Tu'un Hinohha

¹ I'ibba', wada ay di tagun mangat hi nappuhi ta na'innila ya da'yun wadan nan Na'abuniyanan an Lennawa ya tugunonyu hiya. Mu ma'ma'ullay di atonyu, ya emayaanyuy panugunyu ti mid mapto' ya mitudul ayu goh. ² Mumbibinnadang ayun hinohhah un way munligligat ti hiyah ne aton nan tagun mangunud hinan Tugun Kristu. ³ Ya gulat ta nan tagun mid am'amungit hi inilana mu hay wah nomnomna ya alyonay, "Ha'in di nabagbagtu!" ya un linayahan nen taguy odolna. ⁴ Mu hay maphod hi aton nan tagu ya ipanuh-nay atonah un maphod unu adi ta maphod ay ya iyamlongna, at adi mahapul an ipaddung-nay atonah nan aton di udumna ta way atonan manginnilah un maphod. ⁵ Ti way ohaan mahapul an diday okod hi pangatda.

⁶ Nan tagun mitudtuduwan hinan Tugun Apo Dios ya maphod hi un umidat hinan wagahnan nidat ay hiyah nan muntudtudun hiya.

⁷ Nan tagun mangalih ta'on hi unna aton di nappuhi ta balbaliyanah Apo Dios at mid moltana ya unna linayahan di odolna ti adi mabalin an

mabalbaliyan hi Apo Dios. Ti hay aton nan tagu ya hiya goh di lagbuna. ⁸ Ti nan tagun nappuhy ugalina ya milalahhin ay Apo Dios hi mid pogpogna, mu nan tagun mangunud hinan Na'abuniyanan an Lennawa ya mi'tagun Apo Dios hi mid pogpogna ti hiyah ne idat nan Na'abuniyanan an Lennawan hiya. ⁹ At adi tu'u humigan mangat hi maphod ti hidin gutudna ya waday lagbu tu'uh un tu'u inaynayun an mangat. ¹⁰ At wa ay di abalanan tu'u ya aton tu'uy maphod an amin hinan tatagu, ya iyal'alla tu'uh nan i'ibba tu'un mangunud ay Kristu ti hina"ama tu'u ti numpapaddung di pangulug tu'u.

Hay Angunuh di Nuntugunan Paul hinan iGalatia

¹¹ Tigonyuy aat di intudo' di ngamay'u ti o"ngol di tudo'na!*

¹² Nan tatagun mamhod an mangipa'innilah aat di amaphodanda ya ipattigday aat di pangunudandah nan Uldin, ya diday mamilit ay da'yu ta mipakugit ayu. Ya manu ay atonday umat hina ti tuma'otdan ma'abohlan hi unda itudu an hay abaliwan di tagu ya nan natayan Kristuh nan krus. ¹³ Ya ta"on un danen nakugit ya adida unudon an amin nan Uldin ti hay pohdonda ya anggay ya ta mipakugit ayu ta way atondan mangiyamlah atonyun mangunud hinan ipilit-dan Uldin. ¹⁴ Mu ha"i in ya mid udum hi ehdo'uh iyamla' an anggay nan natayan Apu tu'un hi Jesu Kristu. Ti dumalat nan natayana ya paddungnay ni'yatoya' ay Hiya, at umat tu'uh nan natoy ti adi

* **6:11** Manu ay o"ngol di tudo'na nin ti nakapuy di matana (Gal. 4:15).

tu'u mahkay elan di pangunudan tu'uh din in-unud tu'uh din hopapna an unudon nan tataguh tun luta, ya adida goh elan di umunudandah nan unudon tu'u. ¹⁵ Ya ta"on un tu'u mipakugit unu adi, ya bo'on hene aptan ti hay mahapul ya hay nanublian Apo Dios hi ugali tu'u. ¹⁶ Ya an amin di tagun mangunud eten Tugun ya hay pohdo' ya umanlada, ya hom'on Apo Dios dida, ya ma'at goh an amin hinan tatagun Apo Dios.

¹⁷ Hay angunuh hi alyo' ya da'yun mangalih mahapul di malka ya adia' paligaton ti ihtu goh di malka' an beklat'un dumalat nan nipaligligata' an hiyay nahamad an panginnilaan hi unna' baal ay Jesus.

¹⁸ I'ibba', hay alyo' ya hom'on da'yun amin ay Apu tu'un hi Jesu Kristu. Amen!†

† **6:18** Bahaom nan footnote di Gal. 1:5 ta innilaom di aat ten hapit di Hudyu.

Nan Hapit Apo Dios
Ifugao, Batad: Nan Hapit Apo Dios (Bible)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Batad Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Audio recording © 2012 Hosanna

All rights reserved.

2021-02-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

73caf6e3-622f-5761-a5ec-fa654aef623d